

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Irena LIPOWICZ

RPO - 654450 - I/II/NC

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Warszawa, dnia *24. VI. 2013*

Pani Krystyna Szumilas

Minister Edukacji Narodowej

Ministerstwo Edukacji Narodowej

al. J. Ch. Szucha 25

00-918 Warszawa

Szanowna Pani Minister,

W wyroku z dnia 8 stycznia 2013 r. (sygn. akt K 38/12) Trybunał Konstytucyjny stwierdził niezgodność z Konstytucją art. 22 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm., zwanej dalej ustawą). Zakwestionowana norma stanowiła podstawę ustawową do wydania rozporządzenia kompleksowo regulującego kwestię przeprowadzania naboru do przedszkoli i szkół publicznych. Ze względu na konieczność zapewnienia stałości i przewidywalności zasad rekrutacji do placówek oświatowych, termin utraty mocy obowiązującej przepisów został odroczony o 12 miesięcy (wyrok wejdzie w życie dnia 19 stycznia 2014 r.). Ustawodawcy pozostawiono zatem rok na przyjęcie przepisów wykonujących wyrok.

Trybunał Konstytucyjny zwrócił uwagę na fakt, że zarówno zakres przedmiotowy jak i stopień szczegółowości wytycznych do wydania rozporządzenia zawartych w art. 22 ust. 1 pkt 1 ustawy nie spełniały wymogów wynikających z art. 92 ust. 1 Konstytucji. Skutkiem takiego kształtu przepisów było pozostawienie organowi władzy wykonawczej zbyt dużej swobody w ustanawianiu zasad rekrutacji. Konstytucja wyraźnie określa hierarchię źródeł prawa w Polsce. Rozporządzenia, jako akty wykonawcze, mogą służyć jedynie wykonywaniu ustaw, nie mogą samodzielnie regulować materii istotnych z punktu widzenia praw i wolności człowieka i obywatela. Wszelkie kwestie decydujące o konstrukcji systemu oświaty w Polsce muszą mieć zatem podstawę ustawową

rozporządzenia mogą zaś jedynie regulować kwestie techniczne i szczegółowe, zawsze na podstawie wyraźnych ustawowych wytycznych.

Trybunał zwrócił również uwagę, na fakt, że nabór do przedszkoli i szkół, ze względu na ścisły związek z konstytucyjną gwarancją równego i powszechnego dostępu do nauki, należy do materii ustawowej. Oznacza to, że przyznanie pewnym grupom pierwszeństwa w procesie rekrutacji, ze względu na to, że prowadzi do ograniczenia w korzystaniu z wolności i praw innych osób, w ogóle nie może być uregulowane w akcie normatywnym rangi podustawowej. Podobne uwagi odnoszą się do unormowania zasad przetwarzania danych osobowych kandydatów i ich rodzin (często danych wrażliwych dotyczących np. stanu zdrowia czy sytuacji finansowej). Kwestia ta, ze względu na ingerencję w sferę praw i wolności obywateli, musi zostać kompleksowo uregulowana w ustawie.

W tym kontekście należy zauważyć, że opisywane braki w ustawie nie są wyłącznie uchybieniem formalnym, pozbawionym wpływu na praktyczną stronę procesu rekrutacji. Skutkiem opisywanych zaniedbań były między innymi wielokrotnie sygnalizowane Rzecznikowi Praw Obywatelskich problemy związane z nadużywaniem przez rodziców pozostających w nieformalnym związku (i wspólnie wychowujących dzieci) regulacji przyznających dzieciom samotnych rodziców pierwszeństwo w naborze do przedszkola. Przedszkola miały zatem obowiązek przyznania pewnych przywilejów określonej grupie osób, ale, ze względu na brak przepisów ustawowych, nie mogły w żaden sposób weryfikować, czy osoby ubiegające się o miejsce w placówce faktycznie spełniają kryteria naboru. Taki stan rzeczy wielokrotnie doprowadzał do rozstrzygnięć budzących zrozumiałe poczucie krzywdy u części rodziców.

Trybunał zwrócił również uwagę na brak jakiegokolwiek, choćby ogólnej, regulacji procedury przeprowadzania rekrutacji. Najpoważniejszym skutkiem tego zaniedbania jest brak możliwości odwołania się od decyzji o nieprzyjęciu do przedszkola lub szkoły. Nowelizacja ustawy powinna zatem jasno uregulować model sądowej kontroli decyzji podejmowanych w procesie rekrutacji tak, by rodzice i uczniowie mieli realną możliwość zakwestionowania arbitralnej czy niezgodnej z przepisami decyzji o odmowie przyjęcia do placówki.

W wyroku Trybunał zwrócił również uwagę na fakt, że zasady rekrutacji regulowane są nie tylko w aktach prawa powszechnie obowiązującego, ale wynikają również ze statutów poszczególnych placówek. Nie ulega wątpliwości, że ze względu na różnice w profilach nauczania czy specyfikę niektórych typów szkół takie rozwiązanie może być uznane za zasadne. Granica dopuszczalności tworzenia własnych zasad naboru, ze względu na konstytucyjne gwarancje równości i powszechności dostępu do nauki, powinna być jednak jasno określona w aktach prawa powszechnie obowiązującego i musi mieć wyraźną podstawę ustawową.

Wykonanie wyroku Trybunału będzie wymagało gruntownej zmiany założeń systemu rekrutacji. Pragnę zapewnić, że Rzecznik Praw Obywatelskich zdaje sobie sprawę z faktu, że przygotowanie przepisów spełniających wszystkie opisywane warunki wymaga czasu. Zmiany powinny bowiem nie tylko uwzględniać uwagi Trybunału, ale także gwarantować skuteczność procesu rekrutacji. Nie bez znaczenia pozostaje również problem wyważenia praw i interesów różnych grup obywateli.

Zbliżający się termin wejścia w życie wyroku, a także napływające skargi obywateli zaniepokojonych niepewnością co do podstaw rekrutacji do przedszkoli i szkół zwróciły jednak moją uwagę na opisywany problem.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001, Nr 14, poz. 147 z późn. zm.), zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o udzielenie informacji na temat stanu prac nad nowelizacją przepisów regulujących kwestię przeprowadzania naboru do przedszkoli i szkół.

Z poważaniem

Janusz Jędrzejko